

There is something rotten in the land of copyright

Over het afkalvend draagvlak voor auteursrecht

De Europese Unie vraagt zich af of er harmonisatie van incasso-instellingen noodzakelijk is, de Verenigde Staten dringen aan op verlenging van de auteursrechtelijke bescherming tot 90 jaar na de dood van de auteur, het kersverse College van Toezicht op Auteursrecht (CvTA) krijgt de ene na de andere klagende partij op de stoep, de Nma wordt gevraagd zich uit te spreken over monopoliegedrag van Buma, maar doet dat niet, het Ministerie van Justitie broedt op nieuwe wetgeving om de positie van rechthebbenden te versterken, de stichting Videma vangt bot bij zijn wens collectieve contracten af te sluiten voor het innen van beeldrecht, er worden kamervragen gesteld over de idiote verhoging van 275% van het tarief van Sena, dezelfde Sena slaagt er niet in alle geïnde gelden bij rechthebbenden terecht te laten komen en sponsort links er rechts onderzoeken en symposia om de goodwill bij betalende partijen niet te verliezen, het is weer even stil rond de vergoedingen voor stichting Repro, maar daar hebben ze hun 'target' niet gehaald, dus komt er binnenkort weer oorlog, hardwareproducenten van o.a. iPods worden belaagd met opslagen van honderden Euro's als 'vergoeding' voor het Grote Kopiëren dat op deze apparaten plaats vindt, Koninklijke Horeca Nederland heeft zijn contracten met Buma en Sena opgezegd en gaat auteursrechtvrije muziek in café's aanbieden, kortom There is Something Rotten in auteursrechten land en het zegt u als lezer vermoedelijk allemaal niets. Een poging tot uitleg en standpunt bepaling door Hans Onno van den Berg, directeur van de VSCD..

Uitvoeringsrecht over meer dan muziek alleen

Om het overzichtelijk te houden begin ik bij ons zelf. De Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) overkoepelt 153 podia (ook festivals) waar veel muziek wordt uitgevoerd. Wie muziek uitvoert van een nog levende componist en tekstdichter moet aan deze een vergoeding betalen. Je maakt immers goede sier met de prestatie van een ander. Wij doen dat daarom elk jaar trouw, in totaal voor ca. € 2,5 miljoen. So far so good. Dan komt de vraag hoe hoog die vergoeding moet zijn en ontstaat meteen de eerste verwarring. Want je kunt van alles bedenken: een vaste prijs per avond, een prijs per minuut, een percentage van het geld dat je er als podium mee verdient (recette) een percentage van de prijs die je hebt betaald om de uitvoering binnen te halen (uitkoopsom), een prijs per m². Het gaat daarbij om de vraag naar de grondslag (uren, minuten, m²) en de vraag naar de hoogte van het tarief (bedrag, percentage). De eerste ingewikkeldheid is dat alle grondslagen en alle tarieven inderdaad zijn bedacht en ook allemaal worden gehanteerd. In Nederland is het zogenaamde uitvoeringsrecht (Buma) bij podia een percentage over òf de recette, òf de uitkoopsom, al naar gelang welk bedrag het hoogst is. Daar maken wij als podia al sinds 1999 bezwaar tegen: we vinden het willekeurig dat er gekozen wordt voor dus (!) de hoogste van twee grondslagen en we maken bezwaar tegen het feit dat beide grondslagen niet alleen over muziek gaan, maar ook over het licht, de aankleding, de koffie en de garderobe, allemaal zaken waar de muziek niets mee van doen heeft. We leggen als vereniging deze klachten ongeveer jaarlijks voor bij het CvTA en hebben tussen 2000 en 2003 veel geld besteed aan klachten en processen bij de Nma en de gewone rechter, maar overal 0 op het rekest gekregen. De onredelijkheid van grondslag en vergoeding wordt door de rechter niet erkend, Buma – onvermijdelijk monopolie - kan geen machtsmisbruik worden verweten, vinden rechter en Nma of verklaarden ons niet ontvankelijk. Het zij zo, wij hebben ons bij deze uitspraken neergelegd, ook al zouden wij het nog steeds graag anders zien. Maar als we dan naar het buitenland gaan, of naar andere partijen dan podia, wordt het allemaal nog ingewikkelder. In internationaal verband hebben wij geprobeerd uit te zoeken wat er aan uitvoeringsrechten betaald moeten worden voor eenzelfde stuk in Duitsland, België, Frankrijk, Engeland en Denemarken. Daar zijn we niet

uitgekomen. Elk van deze landen kent ingewikkelde rekensommen waar twee of meer grondslagen met elkaar worden gecombineerd: een prijs per m² en per stoel, een ander tarief voor E en U musik (Ernst/Unterhaltung), verschillende innende partijen (België), verschillende percentages voor de aard van het podium en bovenal een ongrijpbaar woud van 'kortingen', in feite het resultaat van niet onderling gecommuniceerde onderhandelingen. De conclusie van deze kleine rondgang was dat de Nederlandse Buma samen met de Engelse PRS een toonbeeld van transparantie en duidelijkheid zijn. We verschillen met elkaar van mening over grondslagen en tarieven en wij vinden dat we teveel moeten betalen, maar we weten hier in elk geval tamelijk precies waar we het bij het uitvoeringsrecht van muziek over hebben.

Waarom na de dood ? Waarom uitgevers erbij ?

Maar dan. Nederland kende ooit de termijn van 50 jaar na de dood van componist of tekstdichter. Dat is eind van vorige eeuw Europees geharmoniseerd en tot onze diepe spijt naar boven. Dat is nu 75 jaar na de dood en als het aan de Verenigde Staten ligt moet dat zelfs omhoog naar 90 jaar. Waarom moet dat ? Wie wordt daar beter van ? Enkele jaren geleden zagen we Hugh Grant schitteren in About a boy als verveelde erfgenaam van de componist van Jinglebells. Hij hoefde nooit meer te werken, liep elke Kerstmis tevreden door de supermarkten (kassa !) en verveelde zijn leven kapot om moreel gered te worden door een onhoudbaar jongetje waar hij zich over ontfermt. Ooit is het auteursrecht bedacht (1912) om te voorkomen dat de schepper van een werk het nakijken had bij de exploitatie ervan. Beethoven stierf wereldberoemd maar straatarm, omdat de kopieerders bij de première in de zaal zaten, het stuk overschreven en mee naar huis namen om in Parijs en Londen de nieuwe Beethoven uit te voeren zonder dat hij daar een cent van zag. Maar waarom zouden de kinderen van Beethoven en bij de huidige termijn van 70 jaar ook zijn kleinkinderen en bij 90 jaar zelfs zijn achterkleinkinderen nog geld moeten krijgen als er ergens Beethoven klinkt ? Ook tamelijk onbegrijpelijk is de rol van de muziekuitgever in het auteursrecht. Hoewel het auteursrecht wettelijk alleen aan de echte auteur (en eventueel co-auteur of bewerker) toekomt, geven de meeste auteurs hun auteursrecht gedeeltelijk in exploitatie bij een uitgever die daar dan een derde deel tot de helft van opstrijkt. Dit afgeleide uitgeversrecht wordt gerechtvaardigd door het gegeven dat ook uitgevers risico lopen op kopiëren van bladmuziek, boeken en CD's en daar op deze manier tegen beschermd worden, maar dat zij daarmee ook financieel mee zouden moeten profiteren is minder logisch. Toch is dat voor 1/3 of meer het geval, met als gevolg dat uitgevers handelaren in auteursrecht worden. Als ik mij goed herinner bezat Michael Jackson zo ooit de 'rechten' van de Beatles, die hij op zijn beurt weer voor heel veel geld verkocht aan een grote platenmaatschappij. En als het gaat om musicals of internationaal theater zien we dat producenten op deze manier 'rechten' kopen om – ooit – het betreffende stuk uit te brengen, maar niemand – ook de auteur niet – kan de producent dwingen dat ook daadwerkelijk te doen. Omdat uitgevers via deze u-bocht auteursrechthebbend zijn, zitten zij internationaal ook in alle auteursrechtorganisaties en zijn zij de eersten die pleiten voor verlenging van termijnen. Zo dringt Amerika er al enige tijd bij Europa op aan de termijn tot 90 jaar te verlengen om geen andere reden dan dat de rechten op de getekende figuur Mickey Mouse bijna vrij vallen en het bedrijf Disney deze 'rechten' graag nog wat langer exploiteert, ook in Europa.

Auteursrecht: een graaicultuur

We maken ons druk om de torenhoge vergoedingen voor zogenaamde topvoetballers, de top van het bedrijfsleven en commissarissen van de koningin, maar we vergeten dat de jaarlijkse top 50 meest rijken ter wereld altijd 20 – 30 artiesten bevat, in het bijzonder popmuzici en filmsterren. Nergens is de inkomensverdeling zo scheef als in de kunstwereld en in het

auteursrecht. Roem en rijkdom gaan samen, niet alleen omdat wij als consumenten maar een beperkt aantal helden kunnen hebben en daar massaal naar toe gaan dan wel hun films en CD's kopen, maar ook omdat deze sterren ook nog eens hogere percentages weten te bedingen. De top 10% schraapt 90% van alle auteursrecht binnen. De andere 90% verdeelt 10%. Zelf ben ik (mede) schrijver van 3 boeken. De verkoop daarvan is inmiddels gestopt (er zijn net voldoende exemplaren verkocht om de uitgever uit de kosten te halen), maar ze worden nog wel eens geleend. Dus krijg ik elk jaar een blad met een overzicht van het aantal uitleningen van mijn werken, een uitvoerige brief van mijn zaakgelastigde, de stichting Lira, en een uitkering van € 1,64 . Dat slaat natuurlijk nergens op, zoals dat ook nergens op slaat voor 90% van de 15.000 aangeslotenen bij Buma. Een toenemend aantal minder grote sterren vraagt zich daarom ook af of ze zich nog wel moeten aansluiten, of dat ze hun werk gewoon voor iedereen ter beschikking stellen om eerst maar eens een beetje bekend te worden, voordat je er meteen geld voor wilt zien.

Een cascade aan rechthebbenden: uitvoerenden, producenten, leenrecht,

Nog onoverzichtelijker wordt het als er elk jaar nieuwe zogenaamde auteursrechthebbenden bij komen. Componisten, schrijvers en beeldend kunstenaars liggen voor de hand, maar waarom ook producenten, omroepverenigingen met even zovele aparte vormen van rechtenheffing ? De eersten die zich melden waren de uitvoerenden (vooral musici) die een zogenaamd buurrecht kregen (droit voisin) en deze rechten via eigen organisaties (o.a. Sena) innen. Dit recht wordt in de VS overigens niet erkend, zodat men onder betaling van Sena uit kan komen door alleen Amerikaanse muziek te draaien. Maar ook producenten van beeld en geluid vinden dat zij auteursrechtelijke aanspraken hebben als er een TV scherm in een hotel aanstaat of voetbal in een café wordt vertoond, en allemaal komen ze met eigen organisaties langs om gelden te innen. Ze moeten aantonen dat zij optreden namens rechthebbenden en vaak is onduidelijk of zij die rechthebbenden wel weten te vinden en het geïnde geld wel aan hen uitkeren. Want hoe weten ze wat waar wordt gedraaid of vertoond ? Bij de podia en bij omroepverenigingen worden nauwkeurige lijsten samengesteld van uitgevoerde componisten en liedjesschrijvers, maar wie noteert welke artiesten er bij café 's worden gedraaid ? Welke beelden er in hotels worden vertoond ? Dat is heel veel werk en het kan de innende organisatie vaak niet eens veel schelen omdat het deze allereerst om te doen is dat er wordt betaald, dan zien ze daarna wel aan wie het moet worden uitgekeerd. Soms worden steekproeven gehouden, altijd zijn er uitgeverij die claimen rechten te hebben, maar vaak zitten de organisaties met grote hoeveelheden geld die ze niet aan rechthebbenden kunnen uitkeren. Zo financiert Sena onderzoeken en symposia van niet uitgekeerde auteursrechten. Waarom ? Waarom gaat dat geld niet terug naar degene die het – ten onrechte - heeft afgedragen ?

Een dijkdoorbraak of stijgend grondwater: dit stuk gaat niet over internet en kopiëren

Het is u wellicht opgevallen dat er in dit stuk in het geheel niet is gesproken over de ontwikkelingen op internet en de daarmee samenhangende woest stijgende verkopen van iPods en aanverwante MP3 spelers. Daar is een goede reden voor. Voor die onderwerpen is enorm veel aandacht. Auteursrechtenorganisaties zijn er als eersten bij om duidelijk te maken dat een nieuwe technologische ontwikkeling het bestaansrecht van het auteursrecht ondermijnt en dat het daarom nodig is wettelijke maatregelen te nemen die illegaal kopiëren, onbetaald doorgeven of illegaal downloaden onmogelijk moet maken, dan wel ervoor moet zorgen dat er ook daar billijke vergoedingen voor de prestatie van de componist en tekstdichter worden betaald. Wij ontkennen niet dat deze ontwikkelingen het auteursrecht voor een grote uitdaging stellen. Als iedereen straks zijn muziek en films van internet plukt en geen dvd's of cd's meer in de winkel koopt (de CD verkoop heeft stevige klappen gehad) dan

moet er een oplossing worden gevonden voor betaling aan de makers. Dat is een groot probleem, als een dijkdoorbraak waar met man en macht gewerkt moet worden aan het stoppen van het binnenstromende water. Maar er is al veel aandacht voor deze dreigende dijkdoorbraken, terwijl er mijns inziens weinig aandacht is voor het opkomende grondwater: de hier genoemde reeks problemen rond het auteursrecht die bij elkaar opgeteld een serieuze bedreiging vormen voor het draagvlak dat er voor de inning van het auteursrecht bestaat. Horeca Nederland heeft zijn contract met Buma opgezegd en gaat auteursrechtvrije muziek in café 's spelen, ondernemers zijn nog kwaad over de overval van Reprorecht en Videma komt nergens binnen. Het verzet – hoe machteloos juridisch gezien ook – groeit en holt uiteindelijk het draagvlak voor het auteursrecht uit. Het is daarom zinvol met elkaar om tafel te gaan zitten en op wat fundamentele manier na te denken hoe we een billijke vergoeding realiseren voor het laten horen en zien van de kunst van componisten, schrijvers en beeldend kunstenaars, die een dergelijke vergoeding verdienen, niet alleen omdat het gaat om hun inspanning waar we terecht iets voor betalen, maar ook om de toekomst van de creativiteit veilig te stellen. Dan moet er veel veranderen.

Waarom dit allemaal erg is ?

De vraag kan worden gesteld waarom bovengenoemde ontwikkelingen ongewenst zijn. Gaat het immers niet al jaren zo en slaagt het auteursrecht er niet al net zo lang in altijd wel weer een technische of juridische oplossing te vinden om naar incasso te blijven groeien ? Het is waar dat de politieke lobby van het auteursrecht heel sterk is, zowel nationaal als internationaal. Toch denken wij dat bovengenoemde ontwikkelingen om 3 redenen zeer schadelijk zijn voor de toekomst. Ten eerste roomt het auteursrecht steeds meer gelden af van onze economische bedrijvigheid. De concurrentiepositie van de sectoren waar deze afoming plaats vindt, in het bijzonder de podia, wordt er door verslechterd, de prijzen zijn kunstmatig hoog ten opzichte van sport, natuur of funshoppen, om 3 zeer succesvolle concurrerende vrije tijdsbestedingen te noemen. Ten tweede legt het auteursrecht een enorme administratieve last op alle betrokken partijen. Het onvermogen tot coördinatie van auteursrechtelijke aanspraken leidt tot een woud van formulieren en afdrachten. Last but not least leiden bovengenoemde ontwikkelingen tot een afkalvend draagvlak voor het betalen van auteursrecht. Met zoveel ruis en graai zijn ondernemers in afnemende bereid te legitimiteit van het auteursrecht te erkennen.

Wat er moet veranderen

Maak het beheer van het auteursrecht tot overheidstaak en stop de fictie dat een auteursrechtorganisatie die een staatsmonopolie heeft toegewezen zich als marktpartij kan gedragen. Dat is als onderhandelen met de politie.

Stop in de EU de mantra over de zegeningen van de concurrentie, maar schep ook daar overheidstoezicht op de inningorganisaties.

Beperk het auteursrecht tot de scheppende kunstenaar zelf, geen auteursrecht voor uitgevers, producenten, musici, beeldleveranciers, omroepverenigingen e.d.

Beperk het aantal partijen dat voor deze kunstenaars optreedt: geen aparte organisaties voor repro, beeld, muziek.

Beperk het totale auteursrecht tot een bepaald maximum, zodat er een stop op de graaicultuur komt en diverse aanspraken er vooral onder elkaar uit moeten komen;

Maak één loket voor de inning van het auteursrecht.

Beperk de duur van het auteursrecht tot het einde van het leven van de kunstenaar. Daarna is het nergens voor nodig.

Een tarief over alleen het aandeel van de kunstenaar (de muziek, tekst of beeld) en niet over de garderobe, het licht, de aankleding of de koffie die gedronken wordt. .

Voer een nivellerende inkomenspolitiek binnen het auteursrecht (veelverdieners staan af aan minder verdienende collega's) of schaf de kleine vergoedingen af
Geen inning zonder repartitie: als geïnd geld niet kan worden uitgekeerd aan de kunstenaar wiens werk getoond of uitgevoerd is, moet het terug aan de betalende partij.

Laten we het hier over hebben, voordat draagvlak voor het auteursrecht wegzakt in een zelf gecreëerd moeras van onduidelijkheden, tegenspraken en irritaties.

Hans Onno van den Berg
Oktober 2005